

GANZ ÁBRAHÁM

1814. február 6-án született Ganz Ábrahám vasöntőmester, gyáros, a magyar nehézipar egyik megteremtője.

Ganz Ábrahám Svájc zürichi kantonjában Unter Embrachban született. A legtöbb forrás november 6-át vagy 24-ét jelöli meg születési dátumként, hitelesnek azonban az anyakönyvi bejegyzés és a családi beszámolók alapján az 1814. február 6-i dátum tekinthető – mint arra Szekeres József, a Budapest Főváros Levéltár munkatársának 1967-ben megjelent tanulmányai is rámutatott¹.

Ganz Ábrahám édesapja, Ganz Ulrich református kántortanító volt. A szegény sokgyermekes családban nőtt fel. Édesanyját korán elveszítette, apja újránősült. Hogy a család anyagi helyzetén könnyítsen már 15 évesen munkába állt, először ácsmesterséget, majd vasöntést tanult. 1831-ben a céhes ipar hagyományait követve vándorinasnak állt, előbb Zürichben, majd Franciaország és Itália több városában sajátította el a legfontosabb vasipari eljárásokat, megismerve a szakmai korszerű technológiáit is. 1837-ben kelet felé vette az irányt, néhány évig Bécsben dolgozott, majd

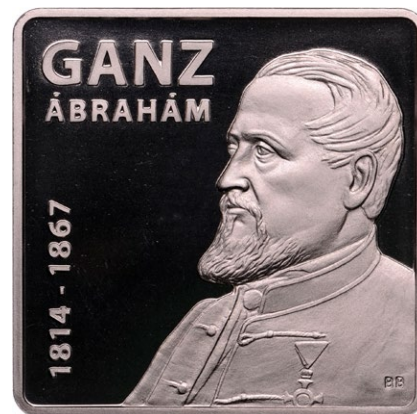
mikor 1841 augusztusában meghallotta a hírt, hogy szakmunkásokat keresnek jó feltételekkel a Széchenyi István kezdeményezésére megépült pesti Hengermalomba, elszegődött Pestre. A szakmai karrierje hamar felívelt, hiszen a gyorsan fejlődő magyar gyáripar nélkülözte a vasiparhoz értő, jó szakembereket. Előbb a gőzmalom új berendezéseinek összeszerelési munkálatait irányította, majd az ő tervei alapján bővítették és korszerűsítették az üzemet, melynek első öntőmestere, 1842-ben pedig már vezetője lett, és közben új öntési módszerekkel is kísérletezett.

1843-ban súlyos baleset érte munka közben. Egy öntés során a folyékony vas a szemébe fröccsent és a jobb szemére elvesztette a látását. Egyes feljegyzések szerint a baleset után csak ennyit mondott: „A fél szem oda, de az öntés sikerült”. 1844-ben kilépett a Hengermalomból, egy kis telket és házat vásárolt Budán, ahol megalapította saját vasöntödéjét. Hét segéddel kezdte meg a munkát, eleinte főként öntöttvas gépalkatrészeket, építészeti és dísz tárgyakat gyártottak. Üzeme folyamatosan fejlődött és bővült. 1847-ben már 32 munkás dolgozott Ganz gyárában, ahol 9800 mázsa öntvényt állítottak elő abban az évben. Ekkor már két testvére is mellette dolgozott.

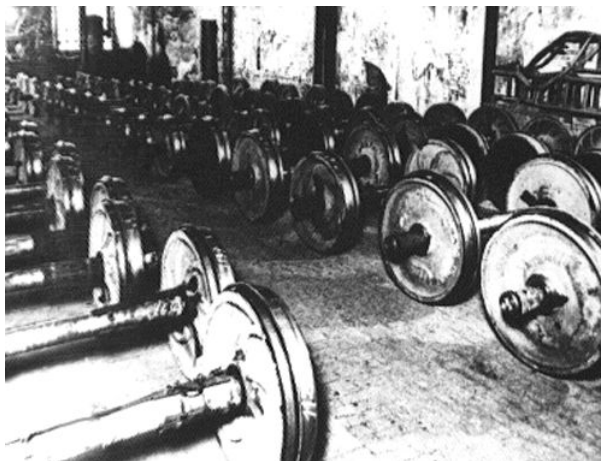
Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején a magyar függetlenségi törekvések mellett foglalt állást, a magyar honvédsereg számára ágyúgolyókat öntött és több ágyút is készített „Ne bántsd a magyart!” felirattal. Emiatt a szabadságharc leverése után az osztrák hadbíróóság felelősségre vonta, de svájci állampolgárságának köszönhetően csak néhány nap fogságra ítélték.

1849 októberében megnősült, a városbíró lányát, Heiss Józsefát vette feleségül. Saját gyermekük nem született, két rokon kislányt neveltek fel.

1849 után az osztrák hatóságok gátolták a magyar ipar további fejlődését, az üzemek nagy része válságba került. Ganz néhány évig betársult egy vasműbe a bánási Szászknán, de 1852-ben ismét a budai vállalkozása

fejlesztésére fektetette a hangsúlyt és megszerezte az üzemének a komoly kiváltságokkal járó „Országos Gyár” címet. A boldoguláshoz új utakat keresve rövidesen rájött, hogy a jövő a tömegtermelésben van. 1846-ban megkezdődött Magyarországon is a vasúthálózat kiépítése. Európában ekkor még kovácsoltvas abroncsú, küllős vasúti kerekeket gyártottak, de Amerikában a modernebb vasúti kerekek úgynevezett kéregöntéssel készültek, ezt fejlesztette tovább Ganz Ábrahám, hogy még keményebb és kopásállóbb kerekeket gyárthasson. Ő volt az első Európában, aki a kéregöntési eljárást vasúti kerekek készítésénél is sikerrel alkalmazta. Ez az újfajta öntési technológia, a Ganz kerekek kiváló minősége és kedvező ára meghozta neki a sikert: 1853 és 1866 között szerte Európában 59 vasúttársaságnak 86.074 kéregöntésű kereket szállított. Találmányát az 1855-ös párizsi világkiállításon bronzéremmel jutalmazták.

Ganz megvásárolt egy, a vasúti váltók szívcsúcsainak gyártására vonatkozó angol szabadalmat is, amit szintén tökéletesített és szabadalmaztatott, de a Ganz-gyárban készült a Lánchíd öntöttvas kereszttartóinak vagy a szegedi Tisza-híd öntvénydarabjainak egy része is. Az üzem időközben igazi gyárteleppé fejlődött, ahol 1860-ban már kétszázan dolgoztak. Ezekben az években szerződöttetett három német mérnököt: Krempe Ödönt, Eichleiter Antalt és Mechwart Andrást, akiknek neve szintén bekerült a hazai ipartörténetbe. Üzemében Magyarországon akkor egyedülálló nyugdíj- és betegpénztár is működött. A gyár európai hírnevet szerzett, termékei több nemzetközi kiállításon is komoly díjakat nyertek, Ganz Ábrahámot 1862-ben Bécsben koronás arany érdemkereszttel tüntették ki, 1863-ban Buda díszpolgárává választották, 1865-ben pedig maga Ferenc József császár is ellátogatott a Ganz-gyárba magyarországi útja során.

1867. november 23-án tartották a százezredik vasúti kerék öntésének ünnepét. Néhány hétre rá, 1867. december 15-én az akkor már hosszú ideje örökletes idegrendszeri problémákkal küzdő Ganz Ábrahám öngyilkosságot követett el. Halálával a magyar nehézipar egyik úttörőjét veszítettük el.

Mechwart András folytatta a Ganz-gyár vezetését, amelyből hazánk egyik legjelentősebb vállalatcsoportja jött létre. Az eredeti öntödében 1964-ig folyt a termelés. Ganz Ábrahám egykori üzemében 1969-ben nyílt meg a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum tagintézményeként az Öntödei Múzeum, ami ma is látogatható. Az épületet 1997-ben műemlékvédelem alá helyezték.

Források:

http://epa.oszk.hu/02100/02120/00018/pdf/ORSZ_BPTM_TBM_18_211.pdf

http://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/ganz_abraham_emlekezete

<https://www.sztnh.gov.hu/hu/magyar-feltalalok-es-talalmanyaik/ganz-abraham>

http://www.sasovits.hu/anyag/feltalal/ganz_a.htm

http://epa.oszk.hu/02100/02120/00018/pdf/ORSZ_BPTM_TBM_18_211.pdf

<http://lib.ke.hu/index.php/hu/component/content/article/665-200-eve-szueletett-ganz-abraham>

Szerző: Szücs Ákos, Vágó Mercedesz

AGORA

TUDOMÁNYOS
ÉLMÉNYKÖZPONT
DEBRECEN